

Популістський дискурс та політична мобілізація

Возняк Ярина

Кафедра соціології і соціальної роботи

НУ "Львівська політехніка"

Львів, Україна

yaryna.voznyak@gmail.com

This article moves toward understanding the communicative peculiarities of two mutually strengthening social phenomena in contemporary democracies – populism and political mobilization. Populism is to be reconceptualized in political sociology through populist mobilization, shifting research from intuition to practice.

Ключові слова: популізм, дискурс, риторика, політична стратегія, політична мобілізація, популістська мобілізація.

ВСТУП

Зважаючи на поточні політичні процеси у сучасних демократіях (Brexit, перемога Д. Трампа на президентських виборах тощо), дослідження популізму як соціального феномену стає актуальним у гуманітарних науках. Для дослідників у галузі соціології політики популістські кейси доповнюють і розширюють аналітичну розвідку ряду наукових проблем: динаміка (харизматичного) лідерства у політичних та суспільних рухах, роль політичних партій у представленні та (від)творенні соціальних та політичних розколів, роль культурних значень та практик у політиці та визначенні політик (policy making), якість та зміст політичної комунікації.

Згідно з Е. Лакло, «ми знаємо інтуїтивно, до чого звертаємось, коли називаємо рух чи ідеологію популістською, та стикаємось із найбільшою складністю перетворити інтуїцію в концепти». [1, с.143] Множина значень, яких набуває популізм у конкретних політиях, у соціокультурних контекстах, у певні часові проміжки, є значною, тому актуалізується потреба теоретичної реконцептуалізації поняття. Як зазначає Ф. Паніцца, «вже майже кліше писати про популізм,

скаржачись на брак чіткості концепту та сумніваючись у його користі для політичного аналізу... він є частиною сучасного політичного ландшафту та залишиться нею у майбутньому». [2, с. 1]

Науковій спадщині у сфері дослідження популізму бракує кумулятивного ефекту, втім за останні 30 років окремі дослідники вже оперують терміном «неопопулізм» (Weyland 1996; Knight 1998, Panizza 2000; Mazzoleni 2003; Paddison 2009; Jansen 2011), що з'явився як спосіб охарактеризувати нове покоління латиноамериканських політиків, які втілювали неоліберальні політики, але інерційно відтворювали популістські моделі залучення «народної» підтримки. [3, с. 76]

ПОПУЛІЗМ У НАУКОВОМУ ДИСКУРСІ

Термін «популізм» у політичних та соціологічних науках застосовувався для опису рухів, політик (policies), політичних режимів, лідерів, ідеологій, іноді перетворюючись на епітет чи «ярлик» для означення чогось як корумпованого, недемократичного, цинічно опортуністичного. У множині підходів, які застосовувались дослідниками для визначення популізму, виділимо наступні:

- як рух (Di Tella 1965; Roberts 2006);
- як ідеологія (Wiles 1969; Canovan 1999; Mudde 2004; Rummens 2007; Albertazzi and McDonnell 2008);
- як політична культура (Riker 1982; Urbinati 2013);
- як стиль (Knight 1998; Jagers and Walgrave 2007);

- як дискурс (Laclau 1977; Kazin 1995; de la Torre 2000; Hawkins 2009);
- як стратегія [політичної мобілізації] (Barr 2009; Jansen 2011). [4]

Розглядаючи популізм як дискурс, Е. Лакло надає йому такого визначення: «... полягає в представленні популярно-демократичних інтерпеляцій як синтетично-антагоністичного комплексу стосовно панівної ідеології». [1, с.172-173] Казін дискурс популізму визначає як «мову, носії якої вважають звичайних людей благородною спільнотою, не обмеженою вузьким класом, і розглядають їхніх опонентів – еліту – як корисливих й недемократичних, та прагнуть мобілізувати перших супроти останніх». [5, с.1] На думку Де Ла Торре, це «стиль політичної мобілізації на основі сильних риторичних звернень до людей та поведінки натовпу від імені лідера... риторика, яка будує політику як моральну та етичну боротьбу між «простим народом» та олігархатом». [6, с.4]

ПОПУЛІСТСЬКА МОБІЛІЗАЦІЯ

У політичних науках мобілізація визначається як процес, за допомогою якого політичні суб'єкти селектують та активізують громадян до участі у політичному житті, і таке залучення широких верств населення є однією із важливих складових модернізації та демократизації. У соціології категорія мобілізації інтерпретується як одна з форм соціальних взаємодій, в межах дослідження соціальних рухів та динаміки соціальних систем всіх рівнів. Узагальнюючи змістовні параметри мобілізаційної дії в контексті соціальних взаємодій, в соціогуманітарному дискурсі виділяємо такі виміри політичної мобілізації: 1) елемент конфліктних взаємодій; 2) соціальна активація; 3) партисипація. Згідно з авторським визначенням, **політична мобілізація** – це колективна соціальна дія, яка пов'язана із залученням та/або активізацією ресурсів для досягнення політичних цілей, впливу на соціополітичні процеси та дискурсивні поля. [7, с.9] Популістський дискурс є однією із детермінант мобілізації.

Реконцептуалізацію категорії популізму у соціологічній теорії здійснює Р. Джансен. Він здійснює важливе зміщення аналітичних акцентів у інтерпретації популізму від об'єкту до практик через застосування категорії мобілізації, що також

відображає взаємодоповнення розглянутих концептів. На його думку, «популістська мобілізація є політичним проектом – узгодженим та стійким набором політичних активностей, множиною мобілізаційних та дискурсивних практик... які мобілізують зазвичай маргіналізовані соціальні сектори у публічно видимому та змагальну політичну дію, артикуючи анти-елітарну, націоналістичну риторичку, яка знаходить свій відгук у пересічних громадян». [3, с.82]

ВИСНОВКИ

Політична взаємодія в демократичних режимах передбачає свободу висловлювань, але в таких умовах політична система незахищена від популістського дискурсу. Останній, поширюючись через демократичні механізми, несе значення, яке суперечить змісту демократичного процесу, оскільки він набуває характеру ексклюзивності («демократичний нелібералізм»), а у взаємодії «виборець-влада» відбувається зміщення акценту з «делегування» в «обслуговування».

Для сучасних демократій актуальності набуває феномен популістської мобілізації, що є способом теоретичної концептуалізації популізму та складається з двох компонентів – масової мобілізації та популістської риторички, що взаємопідсилюють одне одного.

ЛІТЕРАТУРА

- [1] E. Laclau, *Politics and Ideology in Marxist Theory*. London: New Left Books, 1977.
- [2] F. Panizza, *Populism and the mirror of democracy*. Verso, 2005.
- [3] R. Jansen, "Populist Mobilization: A New Theoretical Approach to Populism", *Sociological Theory* 29(2), pp.75-96, June 2011.
- [4] T. Pappas, "Modern Populism: Research Advances, Conceptual and Methodological Pitfalls, and the Minimal Definition.", *Oxford Research Encyclopedia of Politics*, March 2016. Oxford University Press.
- [5] M. Kazin, *The populist persuasion. An American history*. Cornell University Press, 1995.
- [6] C. de la Torre, *Populist seduction in Latin America*. Athens: Ohio University Press, 2010.
- [7] Y. Voznyak, "Political mobilization: an inquiry towards concept definition problems", *International Scientific and Practical Conference "World Science"*, № 4(20), Vol.4, pp.5-9, 2017.